

Hoe het Ierse abortusreferendum werd gewonnen

De “Ja”-stem voor het schrappen van het verbod op abortus haalde het met 66,4% tegenover 33,6% “Nee”-stemmen in het referendum met de hoogste participatiegraad ooit in Ierland, namelijk 64%. Het resultaat was een bijna compleet spiegelbeeld van het referendum in 1983 op basis waarvan het verbod werd ingevoerd, alleen werden er dit keer bijna een miljoen stemmen meer uitgebracht. Gezien de Ierse regering gezegd had de intentie te hebben om, in navolging van de voorstellen van de Citizen’s Assembly (Burgerraad), een wetsvoorstel in te dienen dat abortus tot 12 weken toelaat als het “Ja”-kamp zou winnen, kan dit enkel gezien worden als een overduidelijke stem voor het recht op eigen keuze.

DOSSIER DOOR DE SOCIALIST PARTY (IERLAND). DANK AAN LISA VOOR DE VERTALING

Het Ierse establishment en de media proberen wanhopig om het reële verloop van de radicale strijd die deze verandering teweeg heeft gebracht te herschrijven vanuit de angst dat mensen er zelfvertrouwen uit putten en zich realiseren dat ze in staat zijn samen krachtig strijd te leveren rond alle grote problematieken en tegen heel het op ongelijkheid gebaseerde kapitalistische systeem. Een prominente figuur in de strijd tegen het verbod op abortus, Ruth Coppinger, lid van onze zusterorganisatie Socialist Party en verkozen voor Solidarity in het Ierse parlement, werd bewust uit de nationale media gehouden tijdens de campagne. Dit artikel, geschreven door leden van Socialist Party, wil daarom de zaken rechtzetten. Socialist Party speelde samen met andere activisten een essentiële rol in de impactvolle nationale campagne van het Ierse ROSA, en maakte verder ook deel uit van de breed gedragen groep Together4Yes.

Na 35 jaar was het sentiment om het Achtste Amendement, dat abortus verbiedt, uit de Ierse grondwet te halen universeel aanwezig bij de Ierse bevolking. Fundamentele verschillen in visie tussen de steden en elders in het land waren er niet, gezien de houding ook in de kleinere gemeenten en op het platteland veran-

derd was. Er stemde maar één kiesdistrict tegen de opheffing, en dat terwijl in 1983 nog alle districten voor de invoering van het verbod stemden, behalve één. Zelfs het district Connaught/Ulster in het westen van het land, dat traditioneel bekend staat als meer conservatief, stemde overduidelijk “Ja” met 59%, tegenover 41% “Nee”.

In stedelijke gebieden was de “Ja”-stem zeer sterk, met op de meeste plaatsen een aandeel van de stemmen dat rond de 70% schommelde. Van de tien kiesdistricten waar “Ja” het hoogste scoorde, had Dublin er negen; Wicklow, met 74,26%, was nummer tien. Het algemene “Ja”-percentage in Dublin was 75,5%. In Stoneybatter, een wijk in het noorden van Dublin die vooral bestaat uit mensen van de werkende klasse, maar die ook jongeren aantrekt, stemde naar verluidt zelfs met 92% “Ja”.

Het aandeel “Ja”-stemmen was zeer hoog bij zowel de middenklasse als de werkende klasse. Cijfers wijzen erop dat het groter was bij de eerstgenoemde, hoewel het tijdens de campagne duidelijk was dat het gevoel rond deze problematiek het sterkst aanwezig was onder de werkende klasse, met de werkende vrou-

wen als kloppend hart van deze revolutie.

Jonge vrouwen – het kloppend hart

65% van alle mannen en 70% van alle vrouwen die hun stem uitbrachten, stemde “Ja”. Over het algemeen stemden 87% van de kiezers onder de 25 “Ja”, en 90% van jonge vrouwen. Deze jonge vrouwen waren de laatste jaren de drijvende kracht achter de beweging, en dan vooral tijdens het hoogtepunt van de campagne naar het referendum toe.

Het aantal jonge vrouwen dat hun stem uitbracht, nam in vergelijking met hun deelname aan de parlementsverkiezingen in 2016 toe met een indrukwekkende 94%. Aanwezig op de voorgrond in deze strijd waren ook jonge transgenders en scholieren. Van alle kiezers binnen de LGBTQ-gemeenschap schat het maandelijkse magazine GCN (Gay Community News) dat zo’n 91% voor stemde.

Deze verandering was jaren in de maak, en de campagne zelf was lang uitgespreid over twee maanden. De campagne begon eind maart toen de regering officieel het mandaat ondertekende dat de details van het referendum vooropstelde.

In het begin zag men een heleboel walgelijk misogyne posters van de “Nee”-campagne, met foto’s van foetussen en schreeuwelijke opschriften, zoals “Licence to kill? Stem Nee”, “Kies niet voor de dood – Stem Nee”, “In Engeland eindigt 1 op 5 zwangerschappen in abortus – Stem Nee”, “Voel jij je niet goed bij de gedachte aan het doden van een zes maand oude, ongeboren baby? Stem dan Nee”.

Tegen 25 mei hadden de meeste mensen de financieel extreem goed onderbouwde “Nee”-campagne (met onder andere bronnen en reclameboodschappen gelinkt aan rechtse religieuze stromingen in de VS) resoluut de rug toegekeerd, met een stem die de hele wereld heeft beroerd.

Vox, een Amerikaanse nieuws- en opiniesite, zei: “Het sentiment voor de opheffing van het Achtste Amendement was zeker onder jonge en stedelijke kiezers heel groot, wat de indruk wekt dat een nieuwe links georiënteerde, seculiere meerderheid de conservatieve, oudere katholieke generaties heeft voorbijgestoken.”

Links georiënteerd en seculier

Het resultaat van de stemming weerspiegelt de veranderingen die Ierland sinds de laatste decennia doormaakt. Het amendement op de grondwet in 1983 was in feite een politieke zet van de rechtse geestelijken en conservatieve politici, gesteund door de kerk, uit vrees dat Ierlands sociale houding aan het veranderen was. Dus werd er maar snel een verbod op abortus ingevoerd voor het te laat was.

Samen met de rest van de wereld is Ierland sindsdien grondig veranderd, maar het politieke establishment weigerde deze veranderingen te erkennen door significante veranderingen in de grondwet en de wetgeving in het algemeen aan te brengen. Hoe groot de verandering die door het referendum aan het politieke establishment wordt opgedrongen precies is, wordt pas echt duidelijk wanneer men bedenkt dat het nog maar vijf jaar geleden is dat de Protection of Life During Pregnancy Act (wet ter bescher-

ming van het leven tijdens de zwangerschap) in het leven werd geroepen. Deze wet hield onder andere in dat iedereen die zich schuldig maakte aan het verstrekken van een abortus tot 14 jaar celstraf kon krijgen.

In de jaren na 1983 zorgde het bestaan van het Achtste Amendement en de dominante positie van de conservatieve partijen (ook toen Labour deel van het establishment werd in de jaren ’90) ervoor dat velen het gevoel hadden deze hypocriete “Ierse oplossing voor een Iers probleem” met tegenzin te moeten aanvaarden; zijnde dat abortus voor de komende tijd niet toegelaten zou worden, op basis van het feit dat men naar Engeland kon afreizen om van de daar aanwezige faciliteiten gebruik te maken.

In 1992 had men echter de zogenaamde “X Case”, waarbij een verkrachte minderjarige eerst werd tegengehouden om naar Engeland af te reizen voor een abortus, maar dan toch de toelating kreeg nadat het Ierse Hooggerechtshof de beslissing maakte dat het Achtste Amendement wel ruimte liet voor het afbreken van de zwangerschap wanneer die een bedreiging voor het leven van de moeder betekende. Het verbod op zich bleef echter ongewijzigd.

Het gevoel zomaar het verbod te moeten aanvaarden was veel minder aanwezig bij jonge vrouwen die opgroeiden in de jaren 2000, geruggesteund door de “Celtic Tiger”, een periode van snelle economische groei die deels het resultaat was van buitenlandse investeringen in Ierland. Er was een groeiende roep naar vrouwenrechten, gelijkheid en een moderne, seculiere staat, en dat betekende ook het recht om zelf over het eigen lichaam te beschikken en het recht op abortus. Sindsdien hebben jonge vrouwen steeds een belangrijke, dynamische positie ingenomen bij het voortstuwen van de Ierse samenleving.

Savita – het eerste keerpunt

De dood van Savita Halappanavar in het Galway University Hospital in oktober 2012 vormde een uiterst belangrijk keerpunt in deze kwestie. Savita’s vraag om abortus, naar aanleiding van een miskraam die gepaard ging met zeer hevige pijn, werd geweigerd op basis van de beslissing die tijdens de “X Case” werd genomen, namelijk dat er eerst sprake moest zijn van een “reëel en substantieel risico” voor het leven van de moeder.

Behalve dat men hier impliciet toegeeft dat de gezondheid van een vrouw er niet toe doet, betekende dit wettelijk standpunt dat een toestand ernstig kon verslechteren in de tijd die het in beslag zou nemen om te beslissen of er nu wel of geen “reëel en substantieel risico” aanwezig was. Bijgevolg kon het dus al te laat zijn tegen dat men met het verdict naar buiten kwam. In feite komt het er op neer dat de beslissing van het Hooggerechtshof in de “X Case” helemaal geen garantie bleek te zijn, en dat Savita enkel met zekerheid gered kon worden indien ze effectief de toelating had gekregen de zwangerschap vroegtijdig af te breken wanneer ze daar om vroeg.

Savita’s dood beroerde heel wat mensen, en tienduizenden jongeren, waaronder vooral vrouwen, mobiliseerden zich rond de roep om verandering. De algemene positie van veel gevestigde en prominente figuren binnen de pro-choice- en abortusbeweging in die tijd was een oproep om de beslissing in de “X Case” in een wettekst te gieten ter formalisering en verduidelijking van wat er

nu wel of niet toegelaten was onder het Achtste Amendement.

Socialist Party, met in het bijzonder Iers parlamentslid Ruth Coppinger, nam een andere positie in. Er werd gepleit voor een onmiddellijke intrekking van het Achtste Amendement, gevolgd door wetgeving die voorziet in het recht op abortus. Deze ideeën konden op een sterke reactie rekenen bij de jonge vrouwen die naar aanleiding van Savita's dood hadden geprotesteerd.

Als antwoord op het drama en de politieke crisis die het met zich meebracht, riep de Ierse regering de eerder vernoemde wet ter bescherming van het leven tijdens de zwangerschap (Protection of Life During Pregnancy Act) in het leven, die in feite enkel de zeer gelimiteerde beslissing van de "X Case" ondersteunde. Ondanks deze volkomen inadequate poging de gemoederen te bedaren, slaagden de mobilisaties rond het gruwelijke onrecht dat Savita werd aangedaan erin om de dynamiek te veranderen. Dit was het begin van de Repeal-beweging, ter intrekking van het Achtste Amendement, dat de "Ja"-stem binnenhaalde in het referendum van 25 mei.

Politieke druk maximaliseren

Tegen 2014 werd het in de brede beweging algemeen aanvaard dat het Achtste Amendement onmiddellijk ingetrokken moest worden. De dynamiek hiervoor kreeg een significante boost toen Ruth Coppinger een tussentijdse verkiezing in Dublin West won in mei 2014 en in het Ierse parlement ging zetelen, samen met Joe Higgins en later ook Paul Murphy, die een historische overwinning behaalde in oktober 2014, en Mick Barry, verkozen in de algemene parlementsverkiezingen van 2016. Ruth Coppinger schoof in naam van de Anti Austerity Alliance (voorloper van Solidarity) en de Socialist Party wetsvoorstellen naar voor met betrekking tot het recht op abortus, de intrekking van het Amendement en gevallen van fatale afwijkingen bij de foetus. Zo werd er nieuwe druk op de regering gecreëerd, die als antwoord het voorstel deed een Citizen's Assembly (burgerraad) op poten te zetten, met als taak het opstellen van adviezen rond de abortus-kwestie.

De regering had gehoopt dat deze raad enkel voorstellen voor abortus in gelimiteerde omstandigheden zou doen. Hiervan zou ze gebruik kunnen maken door de nadruk te leggen op het feit dat deze adviezen afkomstig waren van een honderdtal 'gewone' mensen, en dus de algemeen aanvaarde opinie weerspiegelden.

Dramatisch genoeg voor de regering weerspiegelden de adviezen van de burgerraad echter de verandering die al had plaatsgevonden in de Ierse samenleving, en werden verschillende pro-choice maatregelen voorgesteld, waaronder een toelating voor abortus na aanvraag tot 12 weken, en tot 22 weken voor socio-economische redenen. Deze adviezen moesten naar een parlementair comité gestuurd worden, die op hun beurt een rapport zouden opmaken voor de regering.

Geen 'sell-out' van de Citizen's Assembly

In de wetenschap dat dit een spreekwoordelijke veldslag zou worden, waarbij het parlementair comité de taak zou hebben om "in essentie de adviezen af te zwakken tot op het punt dat ze politiek niet meer controversieel zijn," legde Ruth Coppinger als vertegenwoordiger van Solidarity en Socialist Party binnen

het comité de focus op het maximaliseren van de druk om het voorstel voor abortus na aanvraag tot 12 weken te aanvaarden. Indien het comité kon worden gedwongen worden dit te aanvaarden, zou er voor 92% van alle ongewenste zwangerschappen en crisisgevallen een afbreking mogelijk zijn.

Het parlementair comité kwam samen in het najaar van 2017 en bracht zijn laatste rapport net voor kerstmis uit. Hierin stond dat het comité het voorstel voor abortus na aanvraag tot 12 weken ondersteunde, wat een gigantische overwinning betekende voor de beweging van jonge vrouwen, die geruggesteund door het werk van Ruth Coppinger een constante druk op het comité wisten te leggen.

De regering kondigde aan dat het kader van het wetsvoorstel 12 weken voor het referendum bekend zou gemaakt worden zodat er geen verwarring mogelijk was over wat er precies in de plaats van het verbod op abortus zou komen bij een intrekking.

Abortuspillen – het tweede keerpunt

Het politieke establishment zat met een dilemma. Duidelijk was dat het status quo zou moest veranderen, maar de aarzeling was groot. Het Achtste Amendement bleef maar zorgen voor groot onrecht, waaruit soms politieke crisissen voortvloeiden die regeringen en de basis van de politieke partijen in gevaar brachten, en van die instabiliteit moest men zich bevrijden.

Tegelijkertijd wou men de verantwoordelijkheid voor het toepassen van het recht op abortus niet nemen en neigde men vooral naar een gelimiteerde regeling, uit angst de steun vanuit de basis te ondermijnen. Een gelimiteerde regeling zou waarschijnlijk echter nog meer onacceptabele situaties en crisissen met zich meebrengen in de huidige context van veranderende attitudes. Uiteindelijk waren de abortuspillen de beslissende factor voor het parlementair comité.

Sinds 2014 hield het Ierse ROSA, de socialistisch feministische beweging opgestart door Socialist Party, zich bezig met het opzetten van grootschalige acties om een bewustzijn te creëren omtrent de abortuspillen, die, hoewel illegaal in Ierland, compleet veilig zijn en helemaal zelf toegediend kunnen worden. Ze deden dit onder andere door het hele land rond te rijden met treinen en busjes om de pillen uit te delen. Tegen de tijd dat het parlementair comité in beraad ging, toonden de recentste cijfers al aan dat er dagelijks 10 mensen vanuit Ierland de grens overstaken om de pillen aan te kopen, en dat er dagelijks 5 personen gebruik van maakten in het land zelf, wat betekende dat abortus ook hier meer dan ooit tot de realiteit behoorde. Gebruik van de pillen zou hoogstwaarschijnlijk enkel stijgen; de acties van ROSA, waarbij er betere kennis over deze pillen verspreid werd, waren essentieel voor deze stijging.

Een beslissende doorbraak

Bij het voorstellen van het rapport van de Citizen's Assembly wees rechter Laffoy de abortuspillen aan als doorslaggevende factor. In het parlementair comité zelf werd er bewijs aangereikt dat het stijgende gebruik van de pillen in kaart bracht, en onder andere verloskundige Peter Boylan stelde dat dit "de geest uit de fles" had gelaten.

Het comité kon in principe een beperkt recht op abortus van minder dan 12 weken naar voor schuiven, maar een dergelijke wet zou in de huidige situatie meteen onuitvoerbaar en verouderd blijken. Gezien abortus tot 12 weken in de praktijk reeds tot de realiteit behoorde dankzij de abortuspillen, voelde de meerderheid in het comité dat ze zich nu veilig achter het voorstel van de Citizen's Assembly kon scharen.

Een gigantische doorbraak, want dit betekende dat de politieke context waarin het referendum gehouden zou worden er een was waar de pro-choice of pro-keuze wetgeving bij wijze van spreken stond te wachten tot die het toneel zou mogen betreden. Als het referendum gewonnen kon worden, zou Ierland binnen enkele maanden pro-choice zijn. Dat dit ook effectief gebeurde, wijst op een grote verandering tegenover enkele jaren eerder. De Ierse vrouwenrechtenbeweging haalde hier haar waarschijnlijk grootste slag thuis in de geschiedenis van de Ierse staat, wat belangrijke gevolgen voor de toekomst met zich meebrengt.

De giftige campagne van het "Nee"-kamp

Aan het begin van de campagnes in aanloop naar het referendum ging de voorkeur duidelijk uit naar het intrekken van het Amendement, maar de "Nee"-campagne ging al snel de offensieve toer op, en had toch een zeker effect. Aan de ene kant bepaalden zij de agenda, met een grote focus op tijdslimieten en abortus "op aanvraag" tot 12 weken. Deze aanpak creëerde wat verwarring en twijfel, en slaagde erin wat van de steun van het "Ja"-kamp weg te halen. Aan de andere kant was deze campagne in essentie gebaseerd op het verspreiden van argwaan over de intenties en

beweegredenen van vrouwen, hen brandmerkend als moordenaars. Een dergelijke offensieve aanpak kon op een hevige tegenreactie onder de vrouwen rekenen.

De algemene visie bestond eruit dat de "Ja"-campagne zich niet tot niveau van het "Nee"-kamp mocht verlagen door op hun provocaties in te gaan. In een campagne moet men echter rekening houden met de actuele problematieken zoals die zich aandienen en bediscussieerd worden. De officiële Together4Yes-campagne (T4Y; samen voor ja) ging op het eerdere elan verder, maar op straat gingen de activisten van zowel T4Y als andere campagnes verder in op de argumentatie van "Nee", de nadruk leggend op de realiteit van abortus in Ierland en de redenen waarom mensen kiezen voor een zwangerschapsafbreking.

Cijfers tonen aan dat de belangrijkste beïnvloedende factor ofwel de verhalen van vrouwen die in de media kwamen, ofwel de ervaringen van vrienden en kennissen was voor zo'n 77% van de kiezers. Dit toont aan dat het idee dat men qua argumentatie een voorzichtige aanpak zou moeten hebben fout was, dat het zogenaamde "midden-Ierland" niet meer dan een construct was, en dat mensen in plaats daarvan reageren wanneer er een sterke argumentering gebaseerd op de reële ervaringen van anderen is. Een verder voorbeeld hiervan is het feit dat het recht om te kiezen de meeste beïnvloedende factor was in een bepaalde lijst met opties, namelijk voor 62% van de bevroegden, ver boven fatale afwijkingen bij de foetus, wat maar door 39% aangehaald werd.

10 dagen die de wereld schokten

Louter twee weken voor het referendum vond er een belangrijke verschuiving plaats binnen de campagnes. De Claire Byrne Live show hield op 14 mei een debat rond het thema met 650.000 kijkers. Hoewel men het gevoel had dat in de ruzie waarop het debat uitdraaide, het vooral het “Nee”-kamp was dat van de situatie gebruik wist te maken, waren heel wat kijkers ook geschokt over de aanpak en agressie van sommigen uit dat “Nee”-kamp. De uitzending ontving een verbluffende 1.277 klachten, waarvan 92% aanhaalde dat de deelnemers aan het debat van het “Ja”-kamp oneerlijk behandeld waren. Dit debacle, maar ook de groeiende brutaliteit van het “Nee”-kamp, gaf ruimte voor een belangrijke tegenbeweging.

Enkele dagen later lanceerde ROSA haar laatste lading posters. Eén ervan, met een grote foto van Savita en de simpele boodschap “Savita Matters – Women Matter – Vote Yes” (Savita doet ertoe – Vrouwen doen ertoe – Stem Ja), werd overal in de binnensteden en over heel Dublin verspreid. Tot dan toe waren Savita en haar beeltenis afwezig in de campagne. Deze posters vormden een soort ‘bevrijding’, een ‘tegenaanval’ die op zich had laten wachten. Ze herinnerden de mensen eraan wat het Achtste Amendement in de realiteit inhield, maar gaven velen ook het zelfvertrouwen zich te gaan engageren, of door mee te werken aan één van de campagnes, of door als individu tot op het laatste moment voor het referendum op te roepen om “Ja” te stemmen.

“In de laatste dagen van de campagne rond het referendum over het Achtste Amendement verschenen er tientallen verschillende kleine posters in Dublin. Afgebeeld was Savita Halappanavar, meteen herkenbaar door haar dikke donkere haar, brede glimlach, opgewekte blik en de rode bindi-stip op haar voorhoofd. De boodschap bestond uit slechts één woord: Ja. Hun impact was des te groter door hun simpliciteit en directheid,” zei Harry McGee in de Irish Times van 26 mei.

Ontelbare conversaties

Het aantal anekdotes over jonge vrouwen die bij vrienden en familie tijdens de laatste week van de campagne argumenteerden voor een “Ja” en daarbij vaak zelfs met hen in de clinch gingen, zijn legio. Het was duidelijk dat er zich een onstuitbaar momentum voor “Ja” ontvouwde.

Hoewel de “Nee”-campagne bij sommige lagen voor twijfel en verwarring zorgde, kon het de veranderde attitudes en het bewustzijn dat zich over de jaren omtrent deze problematiek had ontwikkeld niet terugdraaien. Tegelijkertijd riep het gedrag en de brutale, misogynie boodschap zo’n golf van tegenreacties op dat de campagne uiteindelijk kopje onder ging in de stemming.

Leden van Socialist Party, samen met anderen, waren zeer actief aanwezig in zowel de campagnes van ROSA en Solidarity, als in de bredere Together4Yes-campagne. ROSA en Solidarity waren actief in de wijken, maar waren vooral zeer duidelijk aanwezig in de binnensteden. In het parlement en hun eigen kiesdistricten speelden Paul Murphy en Mick Barry een leidinggevende rol in de “Ja”-campagne, met indrukwekkende overwinningen op beide vlakken.

ROSA’s campagne startte met een nationale meeting met 500 aanwezigen in Liberty Hall, Dublin op 14 april, met een groot

aantal sprekers van Socialist Party en de internationale organisatie CWI. De campagne hield ook in dat er dagelijks actie werd gevoerd, maar ook sponsortochten naar de luchthavens van Cork en Dublin, waaraan 350 mensen deelnamen. Tijdens deze marsen liep men in het voetspoor van de duizenden die de afgelopen 35 jaar gedwongen naar het buitenland afreisden voor een abortus-procedure. De dag dat de stemmen geteld werden, namen er 250 mensen deel aan een meeting van ROSA in het Projects Art Centre in Dublin en waren er honderden nieuwe leden voor ROSA.

ROSA – een gigantische impact

Een hoogtepunt was het uitbrengen van 15.000 posters met zeven verschillende ontwerpen door ROSA en Solidarity, die een heel grote impact hadden en in het oog sprongen door hun duidelijke inhoud, zodat ze zelfs te zien waren in bijna alle internationale nieuwsitems over het referendum.

De werkende klasse, vrouwen, en in het bijzonder jonge vrouwen waren de drijvende kracht achter de veranderingen in Ierland, van de watertaks tot het homohuwelijk, en nu ook bij deze historische doorbraak. Een generatie die door sommigen wordt afgespiegeld als overgevoelig stuwde een beweging vooruit die het politieke establishment ertoe dwong met veel tegenzin tot actie over te gaan en tegen de wil van de katholieke kerk inging. Dit werpt de vraag op wanneer, en niet zozeer of, deze generatie in actie zal komen rond alle andere thema’s die haar lijnrecht tegenover het kapitalisme plaatsen.